

არშემდგარი სახელმწიფოები

დავით ფარცვანია¹

DOI: <https://doi.org/10.61446/pa.2.2024.8458>

აბსტრაქტი

სახელმწიფოს მთავარი ფუნქციას წარმოადგენს მოქალაქეების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და საზოგადოებრივი წესრიგის შენარჩუნება. ამ კონცეფციის საპირისპიროდ, "არშემდგარი სახელმწიფოები" (Failed States) არის ქვეყნები, რომლებიც ვერ ახერხებენ თავიანთი ძირითადი ფუნქციების შესრულებას, რაც ხშირად იწვევს სოციალური და ეკონომიკური დესტაბილიზაციას. ეს ტერმინი მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან დამკვიდრდა და აღნიშნავს სახელმწიფოებს, სადაც მმართველობის სისტემები, საჯარო სერვისები და უსაფრთხოების მექანიზმები ვეღარ ფუნქციონირებს. მოცემულ სტატიაში განიხილება "არშემდგარი სახელმწიფოების" ძირითადი მახასიათებლები და გამოიწვევი მიზეზები. საქართველოს მაგალითზე, ნაჩვენებია, როგორ იქცა ქვეყანა პოსტსაბჭოთა პერიოდში "არშემდგარ სახელმწიფოდ" შიდა პოლიტიკური კრიზისების, ეკონომიკური არასტაბილურობის და რეგიონული კონფლიქტების ფონზე. 1990-იანი წლების დასაწყისში სამხედრო გადატრიალებამ და ეთნიკურმა კონფლიქტებმა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში, ქვეყანას მძიმე ჰუმანიტარული კრიზისი მოუტანა. ამას თან ახლდა ყოვლისმომცველი კორუფცია, ეკონომიკის კოლაფსი და მოსახლეობის მიერ სახელმწიფოს მიმართ ნდობის დაკარგვა. სტატიაში განიხილება ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც ხელს უწყობს სახელმწიფოს მარცხს: კანონის უზენაესობის არარსებობა, კორუფცია, ეკონომიკური პრობლემები, შიდა კონფლიქტები, გარემოს და გეოპოლიტიკური ფაქტორები. საქართველოსთვის, პოსტსაბჭოთა გარდამავალ პერიოდში, ეს ფაქტორები განსაკუთრებულად მტკივნეულად გამოვლინდა. "არშემდგარი სახელმწიფოების" გადარჩენისა და სტაბილურობის მიღწევის გზად განიხილება კანონის უზენაესობის გაძლიერება, კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლა, ეკონომიკური რეფორმები და სოციალური ერთიანობის ხელშეწყობა. საქართველოს გამოცდილება ცხადყოფს, რომ სახელმწიფოს წარმატება დამოკიდებულია მმართველი ინსტიტუტების ფუნქციონალობასა და საზოგადოების ჩართულობაზე.

საკვანძო სიტყვები: კანონის უზენაესობა, კორუფცია, შიდა კონფლიქტი, არშემდგარი სახელმწიფო.

¹ სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს, ეროვნული თავდაცვის აკადემიის, მაგისტრატურის საგანმანათლებლო პროგრამის სახელმწიფო რესურსების მართვის მსმენელი

Failed States

David Partsvania²

DOI: <https://doi.org/10.61446/pa.2.2024.8458>

Abstract

The primary function of a state is to ensure the security of its citizens and maintain public order. In contrast to this concept, "Failed States" are countries unable to fulfil their core functions, often leading to social and economic destabilization. This term, established in the second half of the 20th century, refers to states where governance systems, public services, and security mechanisms cease functioning effectively. This article examines the key characteristics and root causes of "Failed States." Using Georgia as a case study, it illustrates how the country became a failed state in the post-Soviet period against internal political crises, economic instability, and regional conflicts. In the early 1990s, a military coup and ethnic conflicts in Abkhazia and South Ossetia led to a severe humanitarian crisis. This was accompanied by pervasive corruption, economic collapse, and a loss of public trust in state institutions. The article explores the main factors contributing to state failure: the absence of the rule of law, corruption, economic challenges, internal conflicts, and environmental and geopolitical factors. For Georgia, these issues were particularly acute during its post-Soviet transition. The path to recovery and stability for "Failed States" involves strengthening the rule of law, combating corruption, implementing economic reforms, and fostering social cohesion. Georgia's experience underscores that the success of a state depends on the functionality of its governing institutions and the engagement of its society.

Keywords: Rule of law, corruption, internal conflict, failed state.

² Student of Master's Program in State Recourse Management of LEPL-David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia

შესავალი

მე-17 საუკუნის ინგლისელი ფილოსოფოსი თომას ჰობსი თვლიდა, რომ ქვეყნის სწორად განვითარებისთვის აუცილებელია ძლიერი სახელმწიფო ძალაუფლება, რომელიც გამორიცხავს სამოქალაქო დაპირისპირებას და აქედან გამომდინარე, ქვეყნის გაპარტახებას, სადაც ძალაუფლების ამოსავალი პრინციპი უნდა იყოს ადამიანის ბუნება, ანუ ადამიანის თანშობილი თვისებები და საჭიროებები. იგი ამბობს, რომ ადამიანები ქმნიან სუვერენულ სახელმწიფოებს არა გონიერებაზე, არამედ ინსტიტუტზე დაყრდნობით. ისინი ნებით დებენ სოციალურ კონტრაქტს ერთმანეთთან და ქმნიან სუვერენულ მთავრობას რომელსაც გააჩნია საჭირო ძლიერება, რათა დაიცვას ისინი საგარეო თუ საშინაო მტრებისა და ხელისშემშლელი ფაქტორებისგან.³

„არშემდგარი სახელმწიფოები“ („Failed States“) წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე აქტუალურ თემას თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობების და პოლიტიკის ანალიზის პროცესში. აღნიშნული ტერმინი გამოიყენება ისეთი სახელმწიფოების აღსაწერად, რომლებიც ვერ ახერხებენ საკუთარი ძირითადი ფუნქციების შესრულებას, როგორებიცაა მმართველობა, შიდა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, საჯარო სერვისების მიწოდება და ტერიტორიის კონტროლი. „არშემდგარი სახელმწიფო“ არა მხოლოდ შიდა პრობლემების მქონე ქვეყანა, არამედ საერთაშორისო კონტექსტში საფრთხის შემცველი აქტორია, ვინაიდან ასეთი ქვეყნები ხშირად მოწყვლადი არიან ტერორიზმის, ორგანიზებული დანაშაულისა და ჰუმანიტარული კრიზისების მიმართ.

თეორიულად, სახელმწიფოს იდეალური მოდელი გულისხმობს ძლიერ ინსტიტუტებს, კანონის უზენაესობას და პოლიტიკურ სტაბილურობას. ტერმინი „Failed States“ ფართოდ დამკვიდრდა საერთაშორისო პრაქტიკაში XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან, როდესაც გლობალური პოლიტიკის დღის წესრიგში გაჩნდა მრავალი კონფლიქტური ზონა და ჩამოუყალიბებელი სახელმწიფოები. რობერტ როტბერგის მიხედვით,⁴ რომელიც აღნიშნული კონცეფციის ერთ-ერთი წამყვანი მკვლევარია, „არშემდგარი სახელმწიფოები“ ხასიათდებიან მმართველობისა და ინსტიტუციური სისუსტით, რაც არღვევს სახელმწიფოს ფუნქციონირების ბალანსს. ასეთ ქვეყნებში ვერ ხერხდება მოსახლეობის ძირითად საჭიროებებზე რეაგირება, რაც იწვევს სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ კოლაფსს.

„არშემდგარი სახელმწიფოების“ პრობლემატიკა მოიცავს როგორც შიდა, ისე გარე ფაქტორებს. შიდა ფაქტორებიდან გამოირჩევა კორუფცია, სუსტი ინსტიტუტები, ეკონომიკური მენეჯმენტის პრობლემები და ეთნიკური თუ რელიგიური დაპირისპირებები. გარე ფაქტორებში კი შედის გლობალური გეოპოლიტიკური გამოწვევები, მე-

³ თომას ჰობსი, *ლევიათანი*. 1651, chrome-extension: // https://library.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/03/hobsi.pdf

⁴ ROBERT I. ROTBERG, *The Failure and Collapse of Nation-States BREAKDOWN, PREVENTION, AND REPAIR*. 2004.

ზობელი ქვეყნების ჩარევა და საერთაშორისო ტერორისტული ქსელების გავლენა. ასეთმა გამოწვევებმა შეიძლება ქვეყანა დააყენოს ქაოსის მდგომარეობაში, სადაც მმართველობა პრაქტიკულად შეუძლებელია.

მოცემულ ნაშრომში განიხილება „არშემდგარი სახელმწიფოების“ ძირითადი მახასიათებლები, გამომწვევი მიზეზები და შედეგები, ასევე საქართველოს კონკრეტული მაგალითი, რომელიც პოსტსაბჭოთა პერიოდში ამ ფენომენის ერთ-ერთ კლასიკურ შემთხვევას წარმოადგენს. საქართველო, დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, აღმოჩნდა მძიმე პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური გამოწვევების წინაშე, რამაც განაპირობა მისი დროებითი კლასიფიცირება „არშემდგარ“ ქვეყნად. 1990-იანი წლების საქართველო ხასიათდებოდა სამოქალაქო ომებით, რეგიონული კონფლიქტებით, ეკონომიკური კოლაფსით და ინსტიტუციური სისუსტით. ამ ყველაფერმა შექმნა ჰუმანიტარული კრიზისი და შეამცირა სახელმწიფოს უნარი, ემართა საკუთარი ტერიტორია.

ძირითადი ნაწილი

თომას ჰობსის ფილოსოფიური ხედვის მიხედვით, ძლიერი და სუვერენული სახელმწიფო არის ის მექანიზმი, რომელიც მოქალაქეებს იცავს ბუნებრივი ქაოსისგან, სადაც ძალაუფლებისთვის მუდმივი ბრძოლა სუფევს. ჰობსის „ლევიათანის“⁵ კონცეფცია გვიჩვენებს, რომ ადამიანთა მიერ შექმნილი სოციალური კონტრაქტი სახელმწიფო მმართველობის საფუძველია, რომელიც უზრუნველყოფს მშვიდობას და სტაბილურობას. მიუხედავად ამისა, არსებობს სახელმწიფოები, რომლებიც ამ იდეალურ მოდელს ვერ შეესაბამებიან და რეალურად გადაიქცევიან „არშემდგარ“ ქვეყნებად. მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან საერთაშორისო პრაქტიკაში დამკვიდრდა ახალი პოლიტიკური ტერმინი „Failed States“ – “ქმედუნარო, არშემდგარი, ვერშექმნილი სახელმწიფოები”.⁶ როდესაც სახელმწიფო ვერ უზრუნველყოფს მისი ძირითადი ფუნქციების ეფექტურად შესრულებას, ირღვევა ქვეყნის მმართველობის და უსაფრთხოების სისტემა, არ ფუნქციონირებს სახელმწიფო სერვისები, ეს ყველაფერი არშემდგარი ქვეყნების დამახასიათებელი თვისებაა. სახელმწიფოს ასეთი მდგომარეობის მაგალითებად ასახელებენ სომალის, ჰაიტის, ზიმბაბვეს, სუდანს, ავღანეთს. ესენი ღარიბი, ან ლატაკი ქვეყნებია, რომლებიც ნადგურდებიან და ვერ ვითარდებიან პოლიტიკური ელიტის სიხარბის, კორუფციის, ომის და სხვა მიზეზების გამო. ხელისუფლებაში მოდიან ძალით, ან იმიტაციური არჩევნებით. ასეთ ქვეყნებს ძირითადად მართავენ ექსცენტრიული ლი-

⁵ იქვე. ჰობსი, თომას. 1651 .

⁶ ნუკრი მიხანაშვილი, "სოციალური კაპიტალი და "არშემდგარი სახელმწიფოები," 2014, "ბიზნესი და კანონმდებლობა 52. Accessed 2024.

დერები. კორუფციის აღქმის ინდექსით ისინი რეიტინგის ბოლო ადგილებს ინაწილებენ.⁷ ქვეყნის ასეთ სახელმწიფოდ გადაქცევას სხვადასხვა ფაქტორი უწყობს ხელს.

კანონის უზენაესობა, დაუშვებელია ვინმე იდგეს კანონზე მაღლა, ყველა ადამიანი კანონის სუბიექტია, მათ შორის კანონმდებლები სამართალდამცავები და მოსამართლეები. იგი უპირისპირდება ტირანიას ან ოლიგარქიას, სადაც მმართველები დგანან კანონზე მაღლა. კანონის უზენაესობა საფრთხის ქვეშაა იქ, სადაც ხელისუფლებას არ გააჩნია შესაბამისი მაკორექტირებელი მექანიზმი მის აღსადგენად.

კორუფციის უჭირავს გადამწყვეტი როლი, იგი ანგრევს სახელმწიფო ინსტიტუციებს. როდესაც ლიდერები პირად ანგარებას აყენებენ საზოგადოების ინტერესებზე მაღლა, ქვეყნის რესურსები აღარ გამოიყენება მოსახლეობის საკეთილდღეოდ, ამ დროს მთავრობისადმი ნდობა იკარგება, რაც ქვეყანაში იწვევს დესტაბილიზაციას.

კიდევ ერთი ფაქტორია **ეკონომიკის არასწორი მართვა**. არშემდგარი სახელმწიფოებში აღინიშნება ინფლაციის მაღალი დონე, ქვეყნები ეფლობიან საგარეო და საშინაო ვალებში, ხდება ქვეყნის რესურსების არათანაბარი გადანაწილება, სახელმწიფო ზღუდავს ინვესტირებას ისეთი სფეროების განვითარებისათვის, როგორცაა ჯანდაცვა და განათლება. ყველაფერ ამას მძიმე ეკონომიკური შედეგები მოსდევს, როგორცაა სიღარიბე და შიმშილი. ნათელი მაგალითია 1959-1961 წლების მასობრივი შიმშილი ჩინეთში, როდესაც მთავრობის არასწორ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებას მოჰყვა ეროვნული უბედურება, რამაც შედეგად 20 მილიონზე მეტი ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა.

ქვეყნის შიგნით ეთნიკურ ან რელიგიურ ნიადაგზე აღმოცენებული დაპირისპირებები კიდევ უფრო აძლიერებს დესტაბილიზაციას, სუსტად განვითარებულ ინსტიტუციებს უჭირთ შიდა კონფლიქტების მოგვარება, შედეგად სახეზეა მოსახლეობაში ძალადობისა და იძულებით გადაადგილების ფაქტები.

გარემოს ფაქტორებმა, როგორცაა კლიმატური ცვლილებები და ბუნებრივი კატასტროფები, შესაძლებელია გაამწვავოს სიტუაცია. მათ მიმართ მზადყოფნისა და რეაგირების მექანიზმების არაადეკვატურობა ქვეყანას დაუცველს ტოვებს მათი დამანგრეველი ზემოქმედების წინაშე.

გარე ფაქტორები, როგორცაა გლობალური გეოპოლიტიკური მდგომარეობა, ურთიერთსაწინააღმდეგო საერთაშორისო ინტერესებმა შესაძლოა გააძლიეროს შიდა კონფლიქტები, მათ შორის მეზობელი ქვეყნების ჩარევა ხელს უწყობს ქვეყნის წარუმატებლობას.

საბჭოთა კავშირის დაშლა გარდამტეხი მომენტი იყო ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკებისთვის, მათ შორის საქართველოსთვისაც. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველო ისეთი მწვავე გამოწვევების და პრობლემების წინაშე აღმოჩნდა, რამაც განაპირობა პოსტსაბჭოთა პერიოდში მისი სტატუსის კლასიფიცირება როგორც

⁷ იქვე. ნუკრი მიხანაშვილი, 2024.

„არშემდგარი ქვეყანა.“ ამ სტატუსის შეძენის ერთერთი მთავარი ფაქტორი ქვეყნის შიგნით არსებული კომფლიქტები იყო.

1990-იანი წლების დასაწყისში დედაქალაქში განხორციელდა მთავრობის სამხედრო გადატრიალება, რეგიონებში, აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში ეთნიკური ნიადაგზე წარმოქმნილი დაძაბულობა გადაიზარდა მწვავე შეიარაღებულ დაპირისპირებაში. ომმა უამრავ ადამიანს მოუსპო სიცოცხლე და ასობით ათასი პირის იძულებით გადაადგილება გამოიწვია. ქვეყანაში შეიქმნა ჰუმანიტარული კრიზისი. მთავრობას არ გააჩნდა უნარი ეფექტურად ემართა და მოეგვარებინა კომფლიქტები, რაც მის სუსტ ავტორიტეტზე მეტყველებს.⁸

პოლიტიკური არასტაბილურობა თან ახლდა საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გარდაქმნის პროცესში, ქვეყანამ ვერ ჩამოაყალიბა ეფექტური მმართველობითი სტრუქტურა, ყოვლისმომცველი კორუფცია ქვეყნის ეკონომიკას არ აძლევდა განვითარების საშუალებას, რაც მოსახლეობაში სახელმწიფო ინტიტუციების მიმართ უნდობლობას იწვევდა. მთავრობა ვერ უმკლავდება ამ დროს არსებულ ეკონომიკურ გამოწვევებს, რაც აძლიერებს ნარატივს, რომ საქართველო არშემდგარი ქვეყანაა.

სსრკ-ს დაშლის შემდეგ გეგმიური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა საქართველოსთვის რთული აღმოჩნდა, ინფრასტრუქტურის შეუსაბამობამ, არასწორმა მენეჯმენტმა, ამასთან ერთად კორუფციის მაღალმა დონემ ხელი შეუშალა ქვეყანას მოეხიდა ინვესტიციები ინდუსტრიების გასავითარებლად. 1990 წლიდან 1995 წლამდე საქართველოს ეკონომიკა ჯამურად 68 პროცენტით შემცირდა.⁹ ქვეყანა მოიცვა მასობრივმა უმუშევრობამ და სიღარიბემ, რაც კიდევ უფრო აღვივებდა არეულობას და დესტაბილიზაციას.

ქვეყნის წარუმატებლობა გამოისახა აგრეთვე საზოგადოების დაქსასულობაში. საბჭოთა კავშირის დროინდელმა სოციალურმა სტრუქტურებმა ახალ რეალობაში ტრანსფორმაცია განიცადა. სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო ხალხში დაემკვიდრებინა ეროვნული იდენტობისა და ერთიანობის განცდა. შეიქმნა გარემო, სადაც ეთნიკური და კულტურული განსხვავებები დაძაბულობის წყაროდ იქცა. სოციალური ერთიანობის დაშლამ ქვეყანაში გამოიწვია დანაშაულის, მათ შორის ორგანიზებული დანაშაულის მკვეთრად მატება. კანონის უზენაესობა აღარ მოქმედებდა, ქვეყანაში გამეფდა კრიმინალი.

გარდა ქვეყნის შიგნით არსებული პრობლემებისა საქართველოს უწევდა ასევე გარე ზეწოლებთან გამკლავება. გეოგრაფიული მდებარეობა ქვეყანას მისი მეზობელი სახელმწიფოების, განსაკუთრებით რუსეთის, გეოპოლიტიკური ამბიციების სფეროში

⁸ აკა ზარქუა, *რა ხდებოდა 90-იანი წლების საქართველოში – ისტორია რიცხვებში*. თბილისი, მაისი 22. 2019. <https://go.on.ge/13r4>.

⁹ რეალპოლიტიკა. 2021. *დამოუკიდებელი საქართველოს ეკონომიკური ისტორია*. სექტემბერი 13. <https://realpolitika.ge/ge/longread/damoukidebeli-saqartvelos-ekonomikuri-istoria>.

აქცევდა. რუსეთის მიერ საქართველოს სეპარატისტული რეგიონების მხარდაჭერიდან გამომდინარე ქვეყანა ვერ ახერხებდა საკუთარის სუვერენიტეტის დაცვას, რაც უფრო აძლიერებს არშემდგარის ქვეყნის სატატუსს.

პოსტსაბჭოთა პერიოდი საქართველოსთვის ძალზე რთული აღმოჩნდა. ეს პერიოდი ხასიათდება შიდა არეულობებით, რეგიონული კონფლიქტებით, პოლიტიკური არასტაბილურობით, ეკონომიკის არასწორი მართვით, საზოგადოება დაქსაქსულია და დაპირისპირებულია ერთმანეთთან. საშინაო და საგარეო გამოწვევებზე არასათანადო რეაგირებიდან გამომდინარე, 1990-ანი წლების საქართველო მივიდა იმ მდგომარეობამდე, რაც ტიპიურ არშემდგარ, მსხვერველ სახელმწიფოებს ახასიათებს. 21-ე საუკუნის დასაწყისში გატარებული რეფორმების შედეგად ქვეყანა აღარ მოიაზრება ასეთი ქვეყნების რიგებში, თუმცა მიუხედავად გატარებული რეფორმებისა, იგი კვლავ განიცდის იმ ნეგატიური შედეგების ზემოქმედებას, რაც ქვეყანამ აღნიშნულ პერიოდში გადაიტანა.

სახელმწიფოს მარცხი არ არის შემთხვევითი მოვლენა, იგი ძირითადად ადამიანების მიერ არის გამოწვეული. ინსტიტუციების სისუსტე და სტრუქტურული ხარვეზები ხელს უწყობს წარუმატებლობას, თუმცა ეს ხარვეზები, ჩვეულებრივ კონკრეტული პიროვნებების გადაწყვეტილებებსა და ქმედებებს უკავშირდება.¹⁰

დასკვნა

„არშემდგარი სახელმწიფოების“ (Failed States) ფენომენი წარმოადგენს თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობების და პოლიტიკის ერთ-ერთ ყველაზე რთულ და მრავალფუნქციურ პრობლემას. აღნიშნული საკითხი პირდაპირ უკავშირდება სახელმწიფო ინსტიტუტების სისუსტეს, კანონის უზენაესობის უქონლობას და სოციალურ თუ ეკონომიკურ დესტაბილიზაციას, რაც ხშირად იწვევს კონფლიქტებს, ჰუმანიტარულ კრიზისებს და საერთაშორისო უსაფრთხოების მოშლას. ასეთი სახელმწიფოების წარმოშობა ხშირად გამოწვეულია შიდა და გარე ფაქტორებიდან გამომდინარე. შიდა მიზეზებში შედის ინსტიტუციური სისუსტე, კორუფცია, ეკონომიკური მართვის არაეფექტურობა და ეთნიკური თუ რელიგიური დაპირისპირებები. გარე ფაქტორებიდან მნიშვნელოვანია გეოპოლიტიკური ზეწოლა, მეზობელი ქვეყნების ჩარევა და გლობალური ეკონომიკური და კლიმატური გამოწვევები. საქართველოს პოსტსაბჭოთა გაცივება ცხადყოფს, რომ შიდა კონფლიქტები და ინსტიტუციური ქაოსი სახელმწიფოს მარცხის მთავარი კატალიზატორებია.

დასასრულს, წარუმატებელი სახელმწიფოების სტაბილურ, ფუნქციის მქონე ქვეყნებად ტრანსფორმაცია მოითხოვს ისეთი ფუნდამენტური საკითხების მოგვარებას, როგორცაა კანონის უზენაესობა, კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლა, ეკონომიკური რე-

¹⁰ Ibid. ROBERT I. ROTBERG, 2003.

ფორმების განხორციელება, სოციალური ერთობის ხელშეწყობა და სახელმწიფო ინსტიტუციების აღდგენა. საერთაშორისო თანამეგობრობის მხრიდან მხარდაჭერა, მათ შორის ფინანსური დახმარების, ტექნიკური ექსპერტის და დიპლომატიური თანამშრომლობის გზით, მნიშვნელოვანი ფაქტორია ამ პროცესში. საერთაშორისო ორგანიზაციები, როგორებიცაა გაერო, ევროკავშირი და ნატო, ცდილობენ შეიმუშავონ მექანიზმები ასეთი სახელმწიფოების დასახმარებლად და მათი სტაბილურობის გასაძლიერებლად. ეკონომიკური დახმარება, პოლიტიკურ რეფორმებზე მუშაობა და კონფლიქტების მედიაცია არის ძირითადი ინსტრუმენტები, რომლებიც გამოიყენება ამ პროცესში. თუმცა, ასეთ ქვეყნებში სტაბილურობის დამყარება ხშირად დიდხანს გრძელდება და მოითხოვს კომპლექსურ მიდგომებს.

გზა, რომელიც ყველა ქვეყანაში მოწესრიგებული სახელმწიფოს მშენებლობამდე მიდის, გადის ისეთ არამატერიალურ ღირებულებებზე, როგორიცაა კანონის უზენაესობა, ადამიანის უფლებები და ფუნდამენტური თავისუფლება. მსოფლიო ცივილიზაციის ისტორია გვიჩვენებს, რომ საზოგადოების გამაერთიანებელი და მომწესრიგებელი საწყისი ლიბერალური დემოკრატიული ინსტიტუტების მშენებლობაში და აუცილებელი „ცოდნის“ დაგროვებაშია.¹¹ სახელმწიფომ, როგორც ინსტიტუტმა უნდა უზრუნველყოს მოქალაქეთა საზოგადოებრივი ინტერესების რეალიზება. ეს არის წარმატებული სახელმწიფოს არსი, ფუნქცია. ამის ნათელი მაგალითებია ევროპის უძველესი ქრისტიანული სახელმწიფოები და ეთნიკურად ყველაზე მრავალფეროვანი და მულტიკულტურული ქვეყანა - ამერიკის შეერთებული შტატები. ამ ქვეყნებში ქრისტიანული ლიბერალური კულტურა დემოკრატიის უძველეს ბერძნულ პრინციპებს შეერწყა და ეს ნაერთი სოციალური კაპიტალის შექმნა-დაგროვებით, უძლიერეს სახელმწიფოებრიობაში ტრანსფორმირდა. დღევანდელ მსოფლიოში სწორედ ამ სახელმწიფოებს უწევთ ავტორიტარულ რეჟიმებთან დაპირისპირება და იქ დემოკრატიული ინსტიტუტების შექმნით, „ახალი მსოფლიო წესრიგის“ დამყარება.¹² გზა სტაბილური და ფუნქციური სახელმწიფოსკენ რთული და ხანგრძლივია, მაგრამ მისი გავლა აუცილებელია არა მხოლოდ კონკრეტული ქვეყნისთვის, არამედ გლობალური უსაფრთხოების და კეთილდღეობისათვის. ამის მისაღწევად, აუცილებელია მტკიცე ერთობა როგორც შიდა, ისე საერთაშორისო დონეზე, რაც საშუალებას მისცემს „არშემდგარი“ სახელმწიფოებს გაძლიერდნენ და გახდნენ სუვერენული და სტაბილური პარტნიორები საერთაშორისო საზოგადოებაში.

¹¹ იქვე. ნუკრი მიხანაშვილი, 2014..

¹² იქვე.

ბიბლიოგრაფია

- ROTBURG, ROBERT I. 2003. *Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators*. Washington. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.brookings.edu/asset/wp-content/uploads/2016/07/statefailureandstateweaknessinatimeofterror_chapter.pdf.
- ROTBURG, ROBERT I. 2004. *The Failure and Collapse of Nation-States BREAKDOWN, PREVENTION, AND REPAIR*. Washington. http://assets.press.princeton.edu/chapters/s7666.pdf.
- ზარქუა, აკა. 2019. *რა ხდებოდა 90-იანი წლების საქართველოში — ისტორია რიცხვეზში*. თბილისი, მაისი 22. https://go.on.ge/13r4.
- კინწურაშვილი, ანი. 2023. "საქართველოს გასასვლელი აბრეშუმის გზაზე." *სამოქალაქო იდეა*. Accessed აგვისტო 24, 2024. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://civicidea.ge/wp-content/uploads/2024/01/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%95%.
- მიხანაშვილი, ნუკრი. 2014. "სოციალური კაპიტალი და "არშემდგარი სახელმწიფოები"." *ბიზნესი და კანონმდებლობა* 52. Accessed 2024. https://ojs.b-k.ge/index.php/bk/article/download/226/207.
- რეალპოლიტიკა. 2021. *დამოუკიდებელი საქართველოს ეკონომიკური ისტორია*. სექტემბერი 13. Accessed 2024. https://realpolitika.ge/ge/longread/damoukidebeli-saqartvelos-ekonomikuri-istoria.
- ჰობსი, თომას. 1651. *ლევიათანი*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://library.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/03/hobsi.pdf.